

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	18 ก.ค. 2556	23	8139	5

ลัทธิภักดิ์และ ตุ๊กกระด้าง เครื่องประกอบพิธี ทางศาสนาของล้านนา

“ลัทธิภักดิ์หรือเซี่ยงเหียนสำหรับตั้งไว้หน้าพระประธานในวิหารของล้านนาทั่วไปนิยมสร้างเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือรูปโค้งคล้ายหัวเตี๋ย มีขนาดใหญ่มาก บนยอดสุดมีสำหรับปักเทียน 7 เล่ม สันนิษฐานว่าเลข 7 น่าจะหมายถึงกฎ 7 ลูกที่ร่ายล้อมเทพธิดาหรือองค์พระธาตุเจดีย์ เซี่ยงรูปสามเหลี่ยมหรือรูปโค้งแบบล้านนาโดยทั่วไปสร้างขึ้นจากไม้ แกะสลักเป็นลวดลายต่างอย่างหนาแน่นเต็มพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นลายนาคเกี้ยวหรือพญานาคพันกันหลายตัว..”

ความเชื่ออย่างหนึ่งของคนล้านนาสมัยโบราณที่มักใช้เครื่องมือในการประกอบพิธีกรรมทางสงฆ์ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการแสดงความเคารพศรัทธาต่อพระศาสนา อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อๆ กันมาอย่างยาวนาน เมื่อเวลาที่เราไปทำบุญที่วัดจะสังเกตเห็นว่าในวิหารจะมีเครื่องใช้ทางพุทธศิลป์ตั้งประกอบอยู่เบื้องหน้าพระพุทธรูปประธาน อันเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทางศาสนาพุทธ

เครื่องลัทธิภักดิ์ที่สวยงามและเป็นของเก่าแก่จริงๆ ปัจจุบันดูเหมือนจะหาชมได้ยาก เพราะส่วนใหญ่จะถูกเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ กลายเป็นของเก่าที่อนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาค้นคว้า

ความสำคัญของลัทธิภักดิ์ในพิธีกรรมทางสงฆ์คือ เป็นเซี่ยงเหียนสำหรับบูชาพระประธานในอุโบสถหรือพระธาตุเจดีย์ เป็นเครื่องสักการะที่

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	18 ก.ค. 2556	23	8139	5

สำคัญอย่างหนึ่งในคติทางศาสนาของล้านนา จัดเป็นเครื่องสักการะพระรัตนตรัย สัตตภัณฑ์ส่วนมากจะทำด้วยไม้ สลักกลดลายเป็นรูปสัตว์พันธุ์พฤกษา ที่นิยมมากที่สุดเห็นจะเป็นรูปนาค นอกจากช่างจะแกะสลักไม้แล้วบางครั้งยังมีการลงรักปิดทองประดับกระจกสี ด้านบนมักจะสลักเป็นเชิงเทียนรวม 7 อัน สัตตภัณฑ์และเชิงเทียนทั้ง 7 อันมีผู้ให้ความหมายด้านรูปลักษณะว่าอาจจะหมายถึง ภูเขาทั้ง 7 ที่ตั้งรายล้อมภูเขาพระสุเมรุ อันหมายถึงสวรรค์ที่ประทับของพระเจ้าและเหล่าบรรดาเทวดาทั้งหลาย ประกอบด้วย ยุคนธร, อสิณธร, กรวิก, เนมินทร, สุทศนะ, วินันตกะ, อัศกันต์

สัตตภัณฑ์หรือเชิงเทียนสำหรับตั้งไว้หน้าพระประธานในวิหารของล้านนาทั่วไปนิยมสร้างเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือรูปโค้งคล้ายหัวเตี๋ย มีขนาดใหญ่ถึงใหญ่มาก บนยอดสุดมีที่สำหรับปักเทียน 7 เล่ม สันนิษฐานว่าเลข 7 น่าจะหมายถึงภูเขา 7 ลูกที่รายล้อมเขาพระสุเมรุหรือองค์พระธาตุเจดีย์เชิงรูปสามเหลี่ยมหรือรูปโค้งแบบล้านนาโดยทั่วไปสร้างขึ้นจากไม้แกะสลักเป็นลวดลายต่างอย่างหนาแน่นเต็มพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นลาย

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	18 ก.ค. 2556	23	8139	5

นาคเกี้ยวหรือพญานาคพันกันหลายตัว ลายดอกไม้ ลายป่าเขา แต่โดยมากจะพบลายพญานาคมากที่สุด มักตกแต่งด้วยการเขียนสีและประดับกระจกที่ส่วนฐานของสถูปภัณฑ์จะเป็นรูปสัตว์รองรับ ซึ่งมีตัวอย่างสถูปภัณฑ์ที่หายากเก็บไว้หลายแห่ง เช่นที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัยลำพูน หอคำไร่แม่ฟ้าหลวงเชียงราย เป็นต้น
สถูปภัณฑ์อีกแบบหนึ่งเป็นแบบขันบันได รูปร่างเหมือนช่อ กว้าง

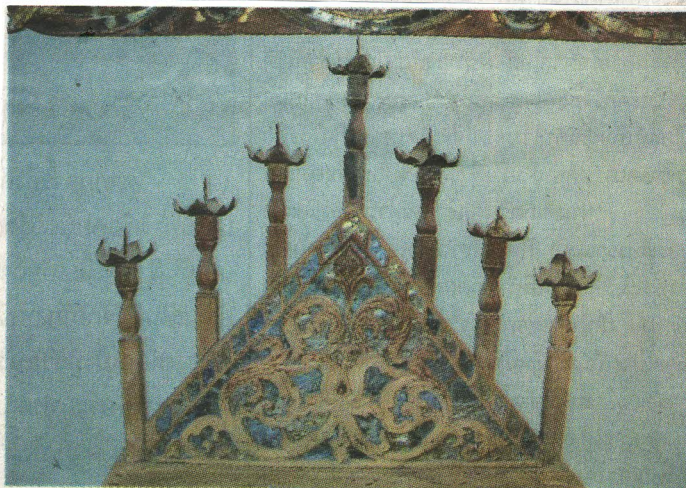

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	18 ก.ค. 2556	23	8139	5

ประมาณ 1 เมตร เป็นฝีมือช่างเมืองแพร่และน่าน สันนิษฐานว่าเป็นศิลปะของชาวไทลื้อ ประดับเชิงเทียนตามริมบันไดทั้งสองข้าง ข้างละ 3 เล่มและที่กลางบันไดด้านหลังอีกหนึ่งเล่ม สัตตภัณฑ์แบบนี้ไม่มีการตกแต่งมากเท่าแบบแรกและเป็นสัตตภัณฑ์ที่หาชมยาก ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงไม่กี่แห่ง เช่นที่พิพิธภัณฑวัดหลวง จังหวัดแพร่, วัดหนองแดง อ.เชียงกลาง จังหวัดน่านและวัดร่องแง อ.ปัว จังหวัดน่าน

ท่านผู้รู้บางท่านให้ความหมายของ สัตตภัณฑ์ ตามความหมายทางธรรมในทางพุทธศาสนาว่าคือ โภธิปักขิยธรรม คือธรรมที่เป็นแนวทางแห่งความรู้ธรรมหรือแนวทางที่จะเข้าสู่ความเป็นพุทธะมีอยู่ 7 ประการคือ สติ ความระลึกได้, ัมมวิจย การวิเคราะห์ วิจัยพระธรรม, วิริยะ ความพากเพียร, ปีติ ความอิ่มใจพอใจ, ปัสสัทธิ ทำใจได้, สมาธิ ทำจิตใจแน่วแน่มั่นคง, อุเบกขา วางเฉยจากสิ่งวุ่นวายทั้งปวง

สัตตภัณฑ์ที่เก่าแก่ มีความสวยงามและหาชมได้ยากจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑหริภุญชัย ซึ่งเป็นของเก่าทำด้วยไม้สักสลักปิดทองประดับ

กระจกสี กึ่งกลางด้านบนสลักเป็นรูปหน้ากาลหรือราหูคายนาค ซึ่งนาคนี้ต่างก็คายนาคตัวต่อไปและเกี่ยวกระหวัดกัน มีรูปแบบสวยงามจัดเป็นศิลปกรรมชิ้นสำคัญที่สวยงามชิ้นหนึ่ง บริเวณฐานของสัตตภัณฑ์นี้มีจารึกอักษรล้านนาไว้ว่า “สตินน วัดตเมธาน อโหวตตถาน มิสสเยเมตตยสตกะพุทธศาสนถาน นีพพาน ปรมสุขข จุลศักราช 1279 ตัวปี เมืองไส้ มหามูลศรัทธา หมายมี แม่เจ้าเอือนแก้วเป็นแก้ว พร้อมด้วยบุตรา บุตรี จุกคน ก็สร้างยังสัตตภัณฑ์ถวายพระเจ้าแก้วเจ้ามหาจันตุเจ้า เมื่อเดือนวิสาขเม็งวัน 7 ไต เมืองไส้ พ.ศ.2460”

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 18 ก.ค. 2556	ปีที่ 23	ฉบับที่ 8139	หน้า 5
------------------------------------	------------------------	-------------	-----------------	-----------

ความหมายคือ เจ้าแม่รถแก้วมารดาเจ้าจักรคำขจรศักดิ์พร้อมด้วย
บุตร ธิตาสร้างถวายพระพุทธรูปประธานวัดพระธาตุนฤขัย เพื่อเป็นพุทธ
บูชาเมื่อวันเพ็ญเดือนวิสาข จ.ศ.1279 (พ.ศ.2460)

ปัจจุบันพุทธศิลป์เครื่องมือที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาไม่ค่อยมีการ
สร้างขึ้นอีกแล้ว แต่มีเหลืออยู่กันบ้างมากพอที่จะใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้
ซึ่งถ้าเทียบกับภาคอื่น ๆ ของประเทศแล้ว ในดินแดนล้านน่ายังนับว่ามีพุทธศิลป์
เครื่องมือต่าง ๆ มีมากกว่าในที่อื่น

นอกจากลัทธิคันถที่ใช้ประกอบในพิธีทางศาสนาแล้ว ตุงกระด้าง ก็มัก
จะถูกนำมาใช้ในพิธีทางศาสนาของล้านนาอยู่เสมอ คำว่า “ตุง” เป็นภาษา
ล้านนามาจากคำว่า “ตง” จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่า มนุษย์เรามีการใช้ธงมา
แล้วนับพันปี มีการพัฒนารูปแบบตามความเชื่อในแต่ละสังคมและยังใช้แพร่
หลายจนกระทั่งปัจจุบัน ความเชื่อของคนล้านนาเชื่อว่า การใช้ตุงจะเกี่ยวข้องกับ
พิธีกรรมในพุทธศาสนาและประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ดังนั้นตุงจึงเป็นเครื่อง
สักการะประเภทหนึ่งที่ทำด้วยวัสดุหลายชนิด เช่น ผ้า กระดาษ ไม้

ตุงที่ทำมาจากไม้เรียกว่า ตุงกระด้าง เป็นวัฒนธรรมที่ล้านนารับมาจาก
พม่า ชาวพม่านิยมสร้างตุงกระด้างสำหรับถวายแด่พระรัตนตรัยอย่างถาวร
มักถวายเป็นคู่วีหน้พระประธานหรือหน้าอุโบสถ วิหาร บางแห่งทำไว้กลาง
ลานวัดหรือใกล้พระเจดีย์

ตุงกระด้างเป็นตุงที่ทำด้วยไม้หรือโลหะ มีการแกะสลักประดับด้วยโลหะ
ฉลุลายหรือประดับปูนปั้น เป็นลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายเครือเถา
ลายกระหนก ลายรูปสัตว์ โดยทั่วไปจะนิยมแกะสลักเป็นรูปสัตว์ประจำปีเกิด
ของผู้ถวาย โดยสังเกตจากด้านบนของตุงกระด้างจะแกะเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ
ประจำปีเกิดในรูปลักษณ์เป็นรูปไก่ แสดงว่าผู้ถวายเป็นคนเกิดในปีระกาและถวายไว้
เป็นพุทธบูชาพระบรมธาตุทริภุชชัย

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakrapong@chiangmainews.co.th